

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан гуманітарно-педагогічного факультету
Інна САВИЦЬКА
_____ 2024 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри міжнародних відносин і суспільних наук
Протокол № 9 від 17 квітня 2024 р.

Завідувач кафедри
Вікторія ХВІСТ

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Сергій БІЛАН

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

ОСНОВИ ГЕОПОЛІТИКИ ТА ГЕОСТРАТЕГІЇ

Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Гуманітарно-педагогічний факультет

Розробник: Асатуров С. К., доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, кандидат історичних наук, доцент

Київ – 2024 р.

Опис навчальної дисципліни «Основи геополітики та геостратегії»

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Освітня програма	«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	_____ (назва)	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Денна форма здобуття вищої освіти	Заочна форма здобуття вищої освіти
Рік підготовки	3 (2024/2025 н.р.)	
Семестр	6	
Лекційні заняття	15 год.	
Практичні, семінарські заняття	15 год.	
Лабораторні заняття	–	
Самостійна робота	90 год.	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	2 год.	

1. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета курсу – оволодіння ЗВО знаннями в галузі теорії геополітики; розширення та поглиблення знань про країни, регіони та про світ загалом; формування стійкого уявлення про закономірності взаємодії геополітичних факторів, державної зовнішньої політики, а також навичок аналізу геостратегії суб'єктів міжнародних відносин, визначення ролі і місця України у сучасному геополітичному просторі.

Завдання: розкриття основних геополітичних моделей та ключових категорій у контексті геополітичних процесів кінця 19 - початку 21 століття, знання моделей взаємодії природних та суспільно-політичних факторів, суб'єктів, які визначають зовнішню політику держав, транснаціональних корпорацій, інших суб'єктів сучасних міжнародних відносин, а також у формуванні навичок аналізу основних факторів, що впливають на формування державної геостратегії, визначення їх місця та ролі в геополітичному просторі регіонів та сучасному світі; аналіз геополітичних аспектів становлення України та головних напрямів української геостратегії; формування у студентів вміння аналізувати сучасні міжнародно-політичні реалії постбіполярного світу з огляду на геополітичні теорії, а також особливості геополітичної ситуації, що складається навколо України в сучасних умовах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні геополітичні моделі, фундаментальні поняття, терміни та ключові категорії геополітики;
- історію формування та розвитку геополітичних концепцій;
- основні геополітичні концепції та методологію їх розвитку у сучасному світі;
- фактори, що впливають на зростання та ослаблення геополітичної могутності держав та їх об'єднань;
- проблеми та завдання геополітики й геостратегії України на сучасному етапі.

Вміти:

- свідомо та компетентно орієнтуватися у складних питаннях сучасного розвитку геополітичних знань;
- визначати та пояснювати залежність геополітичних процесів від просторового становища, економічних та географічних, кліматичних та інших природних факторів;
- аналізувати наслідки інтеграційних та дезінтеграційних процесів у різних регіонах планети;
- логічно та грамотно висловлювати та обґрунтувати свою точку зору на геополітичну проблематику;
- аналізувати композиційні аспекти геополітичного становища України, структуру її геополітичних інтересів;
- виділяти геополітичні аспекти забезпечення національної безпеки

України в сучасному світі;

- аналізувати рішення у галузі державного управління на загальнодержавному, територіальному і галузевому рівнях з урахуванням методології геополітики;

- оцінювати і співставляти конкретні геополітичні концепції і доктрини, надавати їм об'єктивну оцінку;

- давати наукову оцінку змінам, що відбуваються в геополітичній структурі світу.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК):

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що вони характеризуються комплексністю та невизначеністю умов і передбачають застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):СК 1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних (фахових) відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК 2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК 5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

СК 9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.

програмні результати навчання (ПРН):

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН02. Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки,

розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих Конфліктів.

PH03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

PH04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

PH05. Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.

PH06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

PH08. Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

PH11. Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні.

PH13. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньої політичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.

PH16. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

PH17. Мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів.

2. Програма та структура навчальної дисципліни для:

– повного терміну денної форми здобуття вищої освіти

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	ла б	інд	с.р.		л	п	ла б	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль I. Теоретичні підвалини геополітики та основні етапи її становлення														
Тема 1. Геополітика та геостратегія як наукові дисципліни. Поняття, об'єкт та предмет дослідження.	1	12	2					10						

Тема 2. Становлення та теоретичні засади класичної геополітики.	3	12	2	2			8						
Тема 3. Геополітичні епохи.	5	12	2	2			8						
Тема 4. Методологія науки Геополітика.	7	12	2	2			8						
Разом за змістовим модулем 1		48	8	6			34						
Змістовий модуль II. Основні ідеї і принципи класиків геополітики													
Тема 5. Основні напрями становлення науки Геополітика	9	20	2				18						
Тема 6. Німецька геополітична школа.	11	25	2	4			19						
Тема 7. Геополітика оціночно – концептуальна. Англо – американська школа геополітики.	13	27	3	5			19						
Разом за змістовим модулем 2		72	7	9			56						
Усього годин		120	15	15			90						
Усього годин		120	15	15			90						

3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Становлення та теоретичні засади класичної геополітики.	2
2	Геополітичні епохи.	2
3	Методологія науки Геополітика.	2
4	Німецька геополітична школа.	4
5	Геополітика оціночно-концептуальна. Англо-американська школа геополітики.	5
	Разом	15

4. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблема формування геостратегії держави.	11
2	Нормативно-доктринальні та оціночно-концептуальні геополітичні концепції	11
3	Німецька геополітична школа. Концепція «континентального блоку» К.Хаусхофера.	11
4	Місце Європи у геополітичних концепціях неоевразійства.	11
5	Європейська геополітична школа: етапи становлення та перспективи розвитку.	11
6	Мондіалізм у системі геополітичного знання.	11
7	Українська геополітична школа: етапи становлення та перспективи розвитку.	12
8	Україна в геостратегії об'єднаної Європи.	12
	Разом	90

5. Засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- модульні тести.
- інші види.

6. Методи навчання

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (лабораторні, практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань);
- індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.
- інші види.

7. Методи оцінювання

- екзамен;
- усне або письмове опитування;
- модульне тестування;
- командні проєкти;
- реферати, есе;
- презентації та виступи на наукових заходах
- інші види.

8. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти. Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна та результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу здобувача вищої освіти з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn – <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2558>);
- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- підручники, навчальні посібники, практикуми;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної форм здобуття вищої освіти.

10. Рекомендовані джерела інформації

Булик М. В. Історія міжнародних відносин у давні часи: навчальний посібник. Маріуполь: МДУ, 2017. 274 с.

Брусилівська О. Історія міжнародних відносин (сер. III тис. до н.е. – сер. XVII ст. н.е.) : навч.-метод. посіб. для студентів ОНУ ім. І. І. Мечникова /О. І. Брусилівська, І. М. Коваль. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2013. – 188 с

Григор'єва Т. Історія дипломатії: від давнини до кінця XVIII ст. /Т. Григор'єва. – Київ : Видавн. дім «Києво-Могилянська Академія», 2014. –177 с.

Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до Нового часу. – К.: Проза, 2005. – 560 с

Зінченко А. Л. Історія дипломатії : навч. посіб. / А. Л. Зінченко. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 433 с

Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.). - К.: «Либідь», 2010. – 520 с.

Іваницька О. П. Історія міжнародних відносин (1918-1945 роки): Навч. посіб. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 632 с.

Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики. ХХ – початок ХХІ ст.: Навч. посіб. / В.Ф. Салабай, І.Д. Дудко, М.В. Борисенко, М.П. Чуб. – К.: КНЕУ, 2006. – 368 с.

Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І.Плазова. – Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 139 с

Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–1970-ті роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. — К.: Либідь, 1999. — 558 с.

Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000-ні роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. — К.: Либідь, 2001. — 622 с.

Пронь С.В. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1914-1991 роки: Навч. посіб. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2009. – 140 с

Марущак М. Й. Історія дипломатичних відносин у ХХ сторіччі : [навч. посіб.] / М. Й. Марущак. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 368 с.

Крушинський В. Ю., Манжола В. А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945-1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007. – 192 с.

Кучменко Е. М. Історія міжнародних відносин першої половини ХХ ст. : (історико-політ. есе) : [в 2 ч.] / Е. М. Кучменко, Б. А. Кучменко. – К. : [ІПК ДСЗУ], 2007. – Ч. 1. – 369 с. ; Ч. 2. – 386 с.

Турчин Я.Б., Демчишак Р.Б., Матлай Л.С. Історія міжнародних відносин (1914–2015): навчальний посібник для студентів ВНЗ Львів: Вид-во Львів. Політехніки, 2016.– 140 с.

Турчин, Я. Б. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.) [Текст] : навчальний посібник / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. – 138 с.

Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648-1918): Підручник. – К.: Персонал, 2009. – 224 с.

Цветков Г. М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917-1945рр.: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1997. – 232 с

Black, Jeremy. A History of Diplomacy (U. of Chicago Press, 2010)

Brusylovskaya, O. (2013). The history of international relations(III millennium BC – the middle of the XVIIth century AD): educational and methodical manual. Odesa : Odessa I. I. Mechnikov National University.

Encyclopedia of Western Colonialism since 1450 / Thomas Benjamin, editor in chief. – Thomson Gale, 2007. – 1248 p.

Furet F. Revolutionary France 1770–1880. – Malden: Blackwell, 2000. – 630 p.

Hayne, M. B. The French Foreign Office and the Origins of the First World War, 1898–1914 (1993)

Hryhorieva, T. (2014). History of diplomacy: from antiquity to the end of the XVIII century. Kyiv : “Kyievo-Mohylianska Akademiia” Publishing House.

Jackson, Peter "Tradition and adaptation: the social universe of the French Foreign Ministry in the era of the First World War", French History, 24 (2010)

Khizhniak, I. (2011). Systems of international relations in the history of modern

times. Kyiv.

Kissinger, Henry. *A World Restored: Metternich, Castlereagh, and the Problem of Peace: 1812-1822* (1999)

Kissinger, H. (2017). *World Order: Reflections on the Character of Nations and the Course of History*. Kyiv.

Macalister-Smith Peter, Schwietzke, Joachim, ed., *Diplomatic Conferences and Congresses. A Bibliographical Compendium of State Practice 1642 to 1919* W. Neugebauer, Graz, Feldkirch 2017

MacMillan, Margaret. *Paris 1919: Six Months That Changed the World* (2003).

Malchow H. L. *History and International Relations: From the Ancient World to the 21st Century* / H. L. Malchow. – New York ; London, 2016. – 336 p.

Nicolson, Sir Harold George. *The Congress of Vienna: A Study in Allied Unity: 1812-1822* (2001)

Otte, Thomas G. *The Foreign Office Mind: The Making of British Foreign Policy, 1865–1914* (2011).

Puchala D. J. *Theory and History in International Relations* / D. J. Puchala. – New York ; London, 2003. – 288 p.

Rivière de Carles, Nathalie, and Duclos, Nathalie, *Forms of Diplomacy (16th-21st c.)*, Toulouse, Presses Universitaires du Midi, 2015

Smith Th. W. *History and International Relations* / Th. W. Smith – London ; New York, 2003. – 240 p.

Wilkinson, Paul. *International Relations: A Very Short Introduction*. 2007. Oxford University Press.

Джерела мережі Інтернет

1. <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2954>

2.

<https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-242>

3. <https://www.uu.nl/en/research/history-of-international-relations>

4. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0305829808097648?journalCode=mila>